

документальний матеріал, дуже стисло дають авторське бачення самих подій, що є зрозумілим з погляду на їхні тогочасний статус. Адже будь-який коментар у цьому разі був би оцінкою результатів власної політики, які були далеко не втішними. Тому автори найчастіше або просто викладають факти, як це роблять Б. Мартос і М. Омелянович-Павленко, або намагаються приховати свої особисті враження за документами, як І. Мазепа. Інша група мемуарів щодо останнього періоду також не викликає достатньої довіри через надмірну емоційність чи політичну заангажованість, як у В. Винниченка, представників ЗУНР та діячів Білого руху. Однак усі вони в комплексі створюють цілісну картину подій, яка зображає ту безвихідь, у якій опинився уряд УНР та його армія влітку – восени 1919 р. Відсутність союзників чи навіть нейтральних сил зумовило необхідність ведення боротьби на 3 фронтах: проти Польщі, більшовиків та Добровольчої армії. Таке становище, посилене відсутністю достатньої кількості матеріальних ресурсів, епідемією тифу та розбратом між східними і західними українцями, врешті-решт, і призвело до остаточного падіння Директорії та її фактичного саморозпуску. Щодо цього мемуаристи не стільки намагаються знайти істинні причини поразки, оскільки підтверджують свої попередні тези про вину тієї чи іншої сторони.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Мазепа І. Україна в огні і бурі революції 1917–1921/ І.Мазепа – Прага: Український Соціологічний Інститут, 1942. – Ч.2. – 232 с.
2. Коновалець Є. Причинки до історії української революції / Є. Коновалець / Історія січових стрільців. Воєнно-історичний нарис. – К.: Україна, 1992. – С. 287 – 346.
3. Мартос Б. Оскілко і Болбочан. Спогади./ Б.Мартос [Електронний ресурс]. – Режим доступу до книги: <http://lib.rus.ec/b/357977>
4. Винниченко В. Відродження нації / В.Винниченко / репринтне відтворення видання 1920 р. – К.: Вид-во політичної літератури, 1990 – Ч.3. – 542 с.
5. Омелянович-Павленко М. Спогади командарма (1917 – 1920) / М. Омелянович-Павленко.- К.: Темпора, 2007. – 608 с.
6. Дяченко П. Чорні запорожці. Спомини командира 1-го кінного полку Чорних запорожців Армії УНР/ П.Дяченко. – К.: Стікс, 2010 . – 448 с.
7. Деникин А. Очерки русской смуты. / А.Деникин. Минск: Харвест, 2002. – Т.5. – 464 с.
8. Пархоменко В.А. Війна УНР з білогвардійською Добровольчою армією 1919 р. у світлі мемуаристики // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О.Сухомлинського. Серія: Історичні науки.-Вип. 3.32.- Миколаїв, 2012. – С. 270 – 279.
9. Паліїв Д. На чисту воду. З моїх спогадів./Д. Паліїв // Літопис Червоної Калини. – 1930. – Ч.6. – С.15 – 17.
10. Тютюнник Ю. Записки генерал-хорунжого / Ю.Тютюнник.- К.: Книга Роду, 2008. – 312 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Пархоменко Владислав Анатолійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Миколаївського національного університету ім. В.О.Сухомлинського.

Наукові інтереси: історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження

УДК 94(477,51),18.../...19”

ВИСВІТЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАКТИК ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ЄПАРХІЇ В ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX ст.

Галина ПОЛІЄНКО (Чернігів)

У статті розглядається питання інформаційного забезпечення діяльності Православної церкви в розв'язанні соціальних проблем у другій

половині XIX – на початку XX ст. Аналізується система висвітлення на сторінках церковних і світських періодичних видань церковних ініціатив та практичних дій церкви у сфері благодійності, матеріальної підтримки різних верств населення.

Ключові слова: Православна церква, соціальні практики, соціальна діяльність, періодична преса, інформація.

В статье рассматривается вопрос информационного обеспечения деятельности Православной церкви в решении социальных проблем во второй половине XIX – в начале XX вв. Анализируется система освещения на страницах церковных и светских периодических изданий церковных инициатив и практических действий церкви в сфере благотворительности, социального воспитания, материальной поддержки разных слоев населения.

Ключевые слова: Православная церковь, социальные практики, социальная деятельность, периодическая пресса, информация.

In the article the problem of the information support of the Orthodox Church in social problems solving in the second half of XIX - early XX century is discussed. The system of highlighting at the pages of ecclesiastical and secular periodicals of church initiatives and practical actions of the Church in charity, social education, material support to a diverse population is analyzed.

Keywords: Orthodox church, social practices, social activities, periodicals, information

У другій половині XIX – на початку XX ст. помітно активізується участь Православної церкви в громадському житті, у розв'язанні гострих соціальних проблем. Значною мірою це обумовлено збільшенням в українському суспільстві верств населення, яке потребувало соціальної підтримки. В умовах соціальних й економічних реформ, переходу до ринкової економіки й вільної конкуренції в Україні широкого розмаху набула різні форми благодійної підтримки бідних, залучення їх до праці. Крім того, поживавлення громадсько-політичного життя, революційних рухів і протестів вимагали від церковних інститутів внесення коректив у свою соціальну доктрину й практичну діяльність. Одним із її напрямків стає розгортання благодійності й підтримки знедолених, урізноманітнення соціальних практик. Разом з тим така сфера церковних ініціатив і практичних дій потребувала широкого інформаційного супроводу, висвітлення їх на сторінках як церковних, так і світських засобів масової інформації.

В історичній літературі головна увага зосереджена на висвітленні церковної благодійності, її форм і напрямків. Окремі аспекти соціального служіння Православної церкви на регіональному рівні знайшли своє розкриття в дослідженнях та розвідках, присвячених історії Чернігівської єпархії, закладам, установам єпархіального підпорядкування [1]. Водночас в останні десятиліття побачили світ ґрунтовні дослідження з історії церковної преси та періодики цього періоду, в яких висвітлюються питання інформаційного забезпечення різних напрямків церковної діяльності [2]. Натомість інформаційна активність церковних інститутів у реалізації різних соціальних ініціатив, проектів і практик залишається поза увагою дослідників.

У пропонованій статті ставиться завдання висвітлити основні напрямки й функції інформаційного забезпечення соціальних практик, благодійності, підтримки освіти, утвердження здорового способу життя, соціального виховання різних верств населення. Основу дослідження становлять матеріали, пов'язані із діяльністю Православної церкви в Чернігівській єпархії в зазначений період.

Для розв'язання поставлених завдань у статті використано поняття соціальних практик – різних системних і сталих форм та видів діяльності, спрямованих на реалізацію певних програмних завдань та доктрин [3]. У цьому разі йдеться про заходи церковних інститутів у соціальній сфері, розв'язання конкретних проблем її матеріального забезпечення, залучення до реалізації освітніх

проектів духовенства і різних верств населення. Соціальні практики церкви мали на меті зберігати її провідну роль у формуванні світоглядних засад суспільства, посилити участь у соціалізації молоді за умов розкладу традиційного станового устрою. Водночас їхнє інформаційне забезпечення стає самостійною, автономною функцією, яка реалізовувалася через численні періодичні видання й мала на меті показати важливу роль церкви та її інститутів у розв'язанні соціальних проблем.

Численні публікації з питань благодійності, заснування різноманітних закладів соціальної підтримки, соціального виховання на сторінках церковної періодики розкривають, прагнення церковних інститутів широко інформувати суспільство про соціальний напрямок своєї діяльності. Насамперед, єпархіальні дячі намагалися інформувати про досвід благодійної роботи на шпальтах загальноросійських церковних видань – “Православное обозрение”, “Церковные ведомости” з додатком до них “Прибавления к Церковным ведомостям”, “Вера и церковь”. Така зацікавленість була викликана намаганнями утвердити авторитет парафії як церковної адміністративної одиниці на загальноросійському рівні, показати її участь у розв'язанні гострих соціальних проблем. Подібну роль відігравали також публікації на сторінках світських видань, які опікувалися проблемами соціальної підтримки населення. Зокрема, інформація про церковні ініціативи в Чернігівській єпархії періодично публікувалася у “Вестнику благотворительности”, “Трудовой помощи” тощо.

Однак, головну інформативну роль виконували офіційні церковні єпархіальні періодичні видання, передусім, “Епархиальные ведомости”. На шпальтах подібних видань висвітлювались етичні, соціальні, світоглядні проблеми та питання. Значна частина публікацій мала православно-місіонерський характер, проповідь християнських релігійно-етичних принципів у різних сферах життя. Центральним органом Чернігівської єпархії виступали “Черниговские епархиальные известия”, засновані в липні 1861 р. Цей друкований орган складався з офіційної частини (урядові та синодальні накази, розпорядження, інша офіційна інформація) та неофіційної (більшої за обсягом, яка висвітлювала минуле й сучасне життя Чернігівщини). 1911 р. часопис припинив своє існування, натомість почав видаватися журнал “Вера и жизнь” (видавець – Братство св. Михайла, князя Чернігівського). Важливі матеріали публікувалися також у “Черниговском Церковно-общественном вестнике”.

Поряд із різноманітними відомостями і повідомленнями одне із ключових місць у ньому посідала інформація про соціальну діяльність церкви на регіональному й загальноросійському рівнях. На шпальтах періодичних видань публікувалися статті, присвячені різносторонній діяльності Чернігівської єпархії: про відкриття церковнопарафіяльних шкіл, лазаретів, братств, лікарень. Також тут містилися матеріали про відкриття благодійних закладів цивільного підпорядкування, у функціонуванні яких активну участь брало духовенство Чернігівської єпархії. Значна частина такої інформації публікувалася також на сторінках світських видань (“Черниговские губернские ведомости”, “Земский сборник”). Головне завдання цих публікацій не тільки інформувати громадськість про соціальну активність церкви, а й подати приклад світським інституціям, указати їм на християнську відповідальність у розв'язанні соціальних проблем.

Єпархія намагалася інформувати паству й громадськість про засідання церковних установ (комітетів навчальних закладів, окружних та загальноєпархіальних з'їздів, опікунств, братства тощо). Зміст постанов публікувався в скороченому вигляді в часописах, а також виходили додатки, де інформація подавалася в повному обсязі. При цьому особлива увага приділялася публікації документів, які розкривали соціальну діяльність церкви. Зокрема, деякі річні звіти про роботу благодійних організацій Чернігівської єпархії виходили окремими збірками [4].

На сторінках церковних видань публікувалися щорічні звіти про духовно-навчальні заклади, звіти опікунства про бідних духовного звання єпархії, емеритальної каси духовенства, комітету православного місіонерського товариства, статуту й звіти Братства святого Михайла, князя Чернігівського, звіти братств взаємодопомоги при духовних училищах, журнали єпархіальних та окружних

з'їздів духовенства, котрі вирішували багато поточних питань, пов'язаних з фінансуванням духовних навчальних закладів у єпархії.

У "Черниговских єпархиальных известиях" у скороченому вигляді друкувалися щорічні звіти Чернігівської єпархії обер-прокурору Синоду. Звертає на увагу те, що в публікаціях такого виду не підлягали скороченню відомості про обсяги благодійницької допомоги окремим особам, закладам (притулкам, школам, богадільням тощо) та іншим єпархіям. Тут же публікувалася узагальнена інформація про кількість церковно-парафіяльних опікунств та благодійних установ при храмах і монастирях. Без скорочень оприлюднювалися також відомості про суми, виділені на утримання духовно-навчальних закладів, заснування бідним учням стипендій, спрямованих на забезпечення функціонування благодійних установ та закладів у єпархії. Такий підхід до публікації звітних матеріалів свідчить про намагання офіційних установ широко інформувати про найбільш "вигідні" напрямки церковної діяльності. Порівняння інформації, що не передбачалася для публікації (внутрішня діяльність парафій, моральний стан духівництва, господарські питання) й опублікованої, дає підстави стверджувати те, що єпархія намагалася надати відомостям про свою соціальну діяльність найширшого розголосу.

Єпархіальні заклади та інститути широко використовували як важливий інформаційний засіб календарі, що видавалися як духовними, так і цивільними відомствами. Вони являли собою щорічники, у яких оприлюднювалася інформація про події в єпархії та її парафіях. Зміст публікацій у них часто мав характер полемічних статей та нотаток на актуальні теми. Особлива увага на сторінках таких видань приділялася публікації статистичних відомостей про соціальну активність церковних парафій. Крім того, у біографіях визначних представників духовного відомства акцентувалася увага на їхній добродійності. Широкого висвітлення набували матеріали про благодійність окремих священників.

Спроби церкви на початку ХХ ст. розширити соціальні практики, модернізувати їх відповідно до нових умов життя суспільства поставили питання необхідності активізації парафіяльного життя. Ця проблема турбувала духовенство та активних мирян і жваво обговорювалася в духовних виданнях того часу. Автори ділилися своїми думками, пропонували засновувати релігійно-церковні союзи, товариства та гуртки, що мали б підтримувати парафіян. Червоною ниткою в публіцистиці того часу проходить думка про залучення широких верств населення до соціальної діяльності церковних інститутів для послаблення напруження в суспільстві [5].

Визначальною віхою на цьому шляху стало розпорядження Синоду від 18 листопада 1908 р. про створення парафіяльних рад у єпархіях – у такий спосіб синодальне правління робило спробу поживити активність парафіян. У реалізації цього задуму Синоду ключову роль було відведено парафіяльній пресі. У церковних виданнях Чернігівської єпархії рекламувався досвід Орловської єпархії, у якій із 889 самостійних парафій близько 700 заснували ради, й разом з наявними опікунствами ті виявили енергійну благодійницьку й просвітницьку діяльність. Було оприлюднено також досвід Тамбовської єпархії [6]. Така "рекламна кампанія" сприяла активізації різних видів благодійництва та соціальної допомоги. Новозаснованим радам удалося зібрати на благодійні, просвітницькі й церковно-впорядкувальні справи більше 80 000 руб., із яких близько 7 000 руб. витратили на допомогу парафіянам, а 70 000 руб. – на ремонтні роботи в храмах [7]. Крім того, ради влаштовували хори для церковного співу, бібліотеки-читальні, богадільні, притулки, обзаводилися аптечками для надання першочергової допомоги парафіянам. При тому, що така діяльність широко висвітлювалася на шпальтах періодичних видань, публікації мали на меті засвідчити реалізацію указу Синоду й показати зростання активності парафіян у здійсненні соціальних практик.

Преса виконувала також організаційні функції в проведенні соціально-економічних ініціатив вищих церковних органів. Прикладом цього може бути ініціатива залучення духовенства до заснування та участі в кредитних спілках і товариствах. У січні 1909 року Синодом оприлюднено указ про участь духовенства в заснуванні дрібного кредиту. Консисторія негайно сповістила Чернігівське

духовенство про зміст документа й про необхідність організації роботи із його реалізації через місцеві друковані органи [8]. За офіційним оголошенням невдовзі побачили світ перші публікації з роз'ясненнями важливості такої роботи в парафіях. Невдовзі, коли почали діяти перші кредитні товариства та спілки, цей досвід підтримувався силами місцевої преси. Так, учитель земського училища с. Денисовичі І. Гапеєнко так писав до місцевої газети: “Силами священиків відкривалися кредитні та сільськогосподарські товариства. А з відкриттям братств у парафіях виявлялась уперше громадська благодійність та почали відкриватися споживчі товариства, винаходилися місця й кошти під школи” [9].

Одним із центральних напрямків діяльності церкви була боротьба за підвищення моральності населення, утвердження здорового способу життя. Органи церковного управління докладали зусиль для боротьби із пияцтвом. У цьому контексті слід зазначити дві важливі складові. Перша містила конкретні заходи й організаційні зусилля для залучення людей до тверезого способу життя. Друга складова мала пропагандистський характер. При чому вона помітно переважала й мала елементи проведення кампаній, пов'язаних із певними світськими ініціативами. У парафіях було ініційовано заснування Товариств тверезості, що мали на меті об'єднати всіх непитущих і таким чином сприяти, якщо не викоріненню, то хоча б не поширенню пияцтва. Уже в 1890-х рр. такі товариства діяли в селах Тур'я Городнянського та Редьківка Чернігівського повітів [10]. Як свідчать джерела, ці організації були малодійовими, однак церковна преса намагалася представити їх активними поборниками за тверезий спосіб життя та як приклад для інших сіл і містечок. Така пропагандистська діяльність церкви мала свої позитивні наслідки. Зокрема, соціальні ініціативи і їхнє широке розголошення сприяли створенню 1894 року Всеросійського опікунства про народну тверезість, котре увійшло до відання Міністерства фінансів як установа напівофіційного, напівгромадського характеру. Це був один із прикладів того, коли ініціатива йшла “знизу” й у вигляді відповідних постанов чи ухвал затверджувалася на державному рівні.

Пожвавленню цієї роботи сприяло оприлюднення чергового циркуляра Синоду від 12 червня 1909 р., який рекомендував керівникам усіх епархій ужити невідкладних заходів до зменшення пияцтва серед населення [11]. На заклик Синоду епархія ініційовала створення Товариства тверезості імені Олександра Невського при Покровській церкві села Плоского в Остерському повіті. У епархіальній пресі така суто організаційна подія була представлена як “Торжество тверезості”, як приклад для наслідування [12]. Як наслідок, у різних парафіях епархії збільшилася кількість товариств тверезості. Вступаючи до товариства, члени давали обіцянку не вживати спиртних напоїв не менше року та записувалися в спеціальну “Книгу тверезості”. Щоб подати приклад парафіянам, причт записувався першим, до них приєднувалися представники волосного правління та інші особи.

Однак відносно скромні організаційні заходи, про які обов'язково повідомлялося в пресі, супроводжувалися масштабною пропагандистською кампанією, яка була складовою підготовки до першого Всеросійського з'їзду практичних діячів боротьби з алкоголізмом. Проте публіцистичного запалу місцевих авторів не вистачало, тому “Черниговские епархиальные известия” перепечатували статті из Архангельських, Полтавських, Вятських епархіальних “Ведомостей”, “Церковного вестника”. Крім того, у чернігівських церковних виданнях автором низки статей на тему боротьби із пияцтвом виступив відомий публіцист, автор книг з цієї тематики Д. Булгаковський. Така публіцистична кампанія була викликана підготовкою до створення 1909 року Першого Всеросійського Союзу з боротьби із пияцтвом. Але після створення Союзу вона зазнає певного спаду. Впродовж наступних двох років статті на цю тематику були поодинокими. Пізніше, 1911 року, починається нова хвиля організаційних і пропагандистсько-просвітницьких заходів у боротьбі проти пияцтва й за утвердження здорового способу життя, пов'язана на цей раз із підготовкою до Першого Всеросійського з'їзду з боротьби із пияцтвом та алкоголізмом. У публіцистиці цього часу наголошувалося на особливій відповідальності церкви в утвердженні тверезого способу життя. Застереження церкви в цьому випадку

грунтувалися на традиційній християнській обрядовості, відповідно до якої численні церковні свята, події, пов'язані із хрестинами, поминками, ставали приводом для вживання спиртних напоїв. За таких умов досить часто звучала критика на адресу церкви з боку товариств тверезості. У відповідь на такі звинувачення церковні автори доклали чимало зусиль для роз'яснення недопустимості вживання спиртних напоїв як елемента гостинності під час церковних свят та релігійних подій [13]. Натомість виправити ментальність і подолати повсякденні звичаї виявилось досить складно.

Преса досить широко висвітлювала участь чернігівського духовенства в з'їзді практичних діячів у боротьбі з пияцтвом та алкоголізмом, їхні виступи та думки, які стосувалися викорінення причин цього явища [14]. Таким чином, церква та духівництво у своїх намаганнях підвищити моральність населення надавали перевагу не стільки конкретним організаційним заходам, скільки проповідницькій, роз'яснювальній роботі серед населення.

За часів Першої світової війни церковна преса того часу переносить центр ваги на висвітлення ініціативи парафіян в організації збору пожертвувань для поранених воїнів. До цієї роботи були широко залучені учні церковних шкіл єпархії [15]. Крім матеріальних пожертв, кращі учні церковних шкіл у недільні та святкові дні читали на селянських сходах газетні повідомлення про війну. Інформація такого виду також висвітлювалася в періодичних виданнях.

Таким чином, православна церква на єпархіальному рівні прагнула надати широку інформаційну підтримку своїм соціальним ініціативам та практикам. Така політика мала на меті пропагувати свою безпосередню участь у розв'язанні гострих соціальних проблем, підвищувати авторитет духовенства, своїх інститутів та закладів. Крім того, висвітлення соціальної діяльності церкви в періодичних та інших виданнях було спрямовано на залучення широких верст мирян та парафіян до участі в різних благодійницьких заходах та кампаніях. Однак поряд із "рекламними" завданнями, прагненням показати свою активну соціальну роль інформаційно-пропагандистська діяльність парафії стає самостійною, дійовою практикою в соціальному вихованні населення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Травкіна О. Меценати Чернігівського колегіуму / О. Травкіна Чернігівщина incognita. – Чернігів. – 2004. – С. 72 – 81; Ципляк Н. Благодійники Чернігівської духовної семінарії / Н. Ципляк // Скарбниця української культури: Збірник наукових праць. – Вип. 8. – Чернігів. – 2007. – С. 298 – 299.
2. Бойко А. А. Преса православної церкви в Україні 1900 -1917 рр. Культура, суспільство, мораль. – Дніпропетровськ, Дніпропетровський університет, 2002. – 308 с.; Бойко А. А. Преса православної церкви в Україні кінця ХІХ – початку ХХ століття: тематика і проблематика. Автореферат на здобуття наук. ступеня доктора філологічних наук. Спеціальність 10.01.08 – журналістика. – Київ, 2002.
3. Волков В., Хархордин О. Теория практик /В. Волков, О. Хархордин. – СПб: Изд-во Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2008. – 298 с.
4. Тупатилов А. Отчет о состоянии начальной образцовой школы при Черниговском епархиальном женском училище за 1906 – 1907 учеб. год. / А. Тупатилов. – Чернигов, 1908. – 6 с.
5. Что такое православный приход, и как нужно жить приходу // Прибавления к ЧЕИ. – 1910. – № 23. – С. 816 – 823.
6. Начало большого дела ("Тамбовские епархиальные ведомости") // ЧЕИ. – 1908. – № 4. – С. 124 – 133.
7. Там само.
8. Распоряжение Епархиального Начальства // ЧЕИ. — 1909. – № 8. – С. 240 – 241.
9. Из приходской жизни с. Денисович // Черниговский церковно-общественный вестник – 1915, – № 18. – С. 1.
10. Пригоровский А. Общество трезвости в селе Турье Городнянского уезда / А. Пригоровский // Прибавления к ЧЕИ. – 1893. – № 8. – С. 264 – 267; Корсакевич П. «Общество трезвости» в селе Редьковке Черниговского у. / П. Корсакевич // Прибавления к ЧЕИ. – 1891. – № 5. – С. 217 – 219.

11. Определение Черниговского Епархиального начальства от 26 – 30 октября 1909 года // ЧЕИ. – 1910. – № 15. – С. 528 – 535.
12. Устав Александро-Невского приходского Общества трезвости при Покровской церкви села Плоского, Остерского уезда, Черниговской епархии // Прибавления к ЧЕИ. – 1909. – № 6. – С. 242 – 247; Торжество трезво сти. – 1909. – № 11. – С. 432–433.
13. Красногорский Д. Обязательность угощения спиртными напитками при гостеприимстве не похвальный обычай вообще, а при поминовении усопших в особенности. – 1911. – № 3. – С. 78 – 88.
14. Чернявский В. Всероссийский Съезд практических деятелей по борьбе с алкоголизмом в Москве / В. Чернявский // Вера и жизнь. – 1912. – № 22. – С. 41 – 49.
15. Выписка из журнала Епархиального Совета Братства Святого Михаила князя Черниговского, № 11, 7 декабря 1915 г. // Черниговский церковно-общественный вестник. – 1916. – № 6. – С. 1 – 2.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Полієнко Галина Олексіївна – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства, політології і соціології Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шеченка.

Наукові інтереси: релігійні та конфесійні відносини в Україні другої половини XIX – початку XX ст.

УДК 001.8:159.9.016.1

ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ГНОСЕОЛОГІЧНЕ Й МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ІСТОРІЇ ТІЛА

Ярослав ПОТАПЕНКО (Переяслав-Хмельницький)

Досліджується специфіка міждисциплінарної взаємодії історії тіла з іншими соціогуманітарними дисциплінами та напрямками. Особлива увага приділяється тілесним аспектам феміністичних, постколоніальних та посттоталітарних студій, дискурс-аналізу та семіотики.

Ключові слова: історія тіла, тілесність, інтердисциплінарність, постколоніальні студії, дискурс.

Исследуется специфика междисциплинарного взаимодействия истории тела с другими социогуманитарными дисциплинами и направлениями. Особенное внимание уделяется телесным аспектам феминистических, постколониальных и посттоталитарных исследований, дискурс-анализу и семиотики.

Ключевые слова: история тела, телесность, интердисциплинарность, постколониальные студии, дискурс.

The peculiarities of interdisciplinary integration of the history of the body with other social and humanitarian studies and trends are explored. Special attention are given to the somatical aspects of feministic, postcolonial and posttotalitarian studies, discourse-analysis and semiotics.

Keywords: history of the body, bodiness, interdisciplinarity, postcolonial studies, discourse.

Кожній історичній епісі властиві специфічні форми виявів тілесності, головні образи, метафори й канони тіла, що накладають певну “сітку значень” на соціокультурні практики і владно-політичні дискурси (і самі, у той же час, є проєкціями цих практик і дискурсів, їхнього візуалізацією й семіотичною редукцією). Тому надзвичайно важливою ділянкою сучасної соціогуманітаристики є встановлення зв’язку між соціальними й тілесними практиками, у ширшому сенсі